

ANDRES SÖÖT: IGA KAADRIT OLII HUVITAV VAADATA

Andres Sööt Matsalu loodusfilmide festivali žüriis esimest korda

Mis mulje jäi žürii tööst?

Siin tuli kolme-nelja päeva jooksul ära vaadata 39 enam-vähem täispikka filmi. Sellise tempo juures muutub see töö tahes-tahtmata mõnevõrra pealiskaudseks. Teistel žüriiliikmetel oli ilmselt osa filme varem nähtud, minul mitte. Minu jaoks oleks olnud ideaalne variant, kui ma oleksin saanud kõik filmid algusest lõpuni ära vaadata, üksinda, rahulikult ja selliste intervallidega, nagu ma vajalikuks pean. Korraga üle kahe filmi ei tohi üldse vaadata, sest nagu praktika on näidanud, vastuvõturedaktorid nüristuvad pikema vaatamise puhul veidi. Väga paljud filmid olid ka sarnased, eriti need, mis puudutasid veealust maailma. Süžeeiline film jääb paremini meelde kui süžeeitu loodusfilm. Veealuste võtete – eksootiliste värviliste kalade, korallide, taimede, meduuside – väärtuseks on see, et tavainimene ei pääse neid ju naljalt muidu nägema kui filmis.

Raskusi on selliste filmide režii ja operaatoritöö hindamisel. Tänapäeval minnakse vee alla ainult heade kaameratega, siinsed seda laadi filmid olid kõik väga suurte eelarvetega kallid filmid – kuid operaatoritöö ei ole seal isenesest keeruline; kas või siinsamas Matsalu luhal või roostikes kaameraga mütata nõuab juba palju rohkem pingu-

tust ja energiat. Veealuste filmide operaator ja režissöör olid peaaegu alati ühes isikus, mis on ühest küljest mõistev, aga huvitav oleks näha veealuste võtetega filmi, kus režissöör ei oska ujudagi, istub kalda peal, vaatab materjali ja ütleb, et vaat, kurat, see peaks nii või naa olema. Et ta natuke eemalduks sellest asjast. Et nende värvikirgaste kaadrite hulk ei muutuks liiga suureks.

Üks tendents, mis silma torkas: filmid on kõik natuke pikemad, kui nad võinuksid olla. See inimene, kes ise kaamera taga ei ole, oleks võib-olla lõiganud filmi natuke tempokamaks, ja seal, kus on juba kõik selge, oleks kaadrid lühemaks lõiganud.

Žürii esimees vihjas, et kohati oli žüriil filmide hindamisel ka eriarvamusi ja vaidlusi.

Üldmulje žürii tööst oli siiski positiivne selles mõttes, et meil suuri põhimõttelisi lahkavusi ei olnud. Näiteks *grand prix* saanud filmi osas „**Talu-mehe elu maa peal**” me olime täielikus üksmeeles, sest see oli kõigest nähtud filmidest kõige filmilikum. Selles filmis oli lisaks loodusele olulisel määral kaasatud ka inimene, ja see annab – olenevalt sellest, kuidas seda inimest on eksponeeritud ja millised probleemid temaga seostuvad – filmile dokumen-

Ago Ruusi foto

Festivali direktor Tiit Mesila, žürii liige dokumentalist Andres Sööt, Lihula kultuurimaja direktor ja festivali toimekonna liige Tiina Lobja ning žürii liige, Matsalu Rahvusparki asedirektor Kaja Lotman.

taalse värvingu, mis ka loodusfilmi puhul on minu arvates plussiks.

Natuke teistest erinevad olid kaks filmi. Šveitsi film „**Lambakarjuste teekond kolmandasse aastatuhandesse**” tundus osale žürii liikmetele veniv, vaid aja kulgu fikseeriv, näidates ainult inimeste toimetusi, ja seepärast vaadati seda kahetunnist filmi ainult pool tundi ja ta ei leidnud üldsegi mingisugust äramärkimist. Mina olin aga kuulnud, et film on huvitav, ning võib-olla oleks tulnud kas või ainult selle eest, et inimest niivõrd loodusest sõltuvas keskkonnas fikseeriti, see kuidagi ära märkida. Teine oli Läti film „**Atraktiivne meri**”, mis oli teistest nagu veidi värskem, vormilt uudne, ja mis alguses kõigile meeldis. Film oli pisut humoristlikult tehtud, aga see oli nagu väike režissööri organiseeritud kaameravallatus või kaadrite kokumontaaž. Siin näidati üht mere kal-

last ja jutt käis sellest, milliste huvidega või mida inimesed siia mere kaldale tulevad tegema: kes tuleb pilli mängima, kes kala püüdma, kes sõidab langevarjuga, kes teeb maastikujooksu. Siin oli tunda autorite organiseerivat ja korras-tavat kätt ja nii oleks see võinud ju ka olla, aga mulle oleks meeldinud, kui film oleks rohkem dokumentaalne olnud. Lõpp vajus täiesti ära, tuli mingi vanematest meestest koosnev bänd, kes hakkas seal tulega loitsima – nii et kui algul arvati, et sellele filmile võiks anda mingi eripreemia, siis lõpptulemusena sai selle eripreemia hoopis **Ago Ruusi „Rannaniitude laulud”**, mis on asjalikum, probleemsem ja ka harivam.

Kas oli veel filme, mis eriti meelde oleksid jäänud?

Meelde jäid paljud filmid, sest maailmas on nii vähe nähtud ja maailma on

nii vähe nähtud, et iga kaadrit on lihtsalt huvitav vaadata. Praktiliselt kogu maakeras neis filmides küll ei näe, aga ettekujutust maastiku iseloomust ja omapä-rast, alates Aadria merest kuni Norra mereni välja, oli seal küll ja küll.

Kas ainult loodust ja maastikku fikseeriv hea film suudab konkureerida teise hea filmiga, kuhu on kaasatud ka inimene, nagu näiteks seesama *grand prix*' saanud film „Talumehe elu maa peal“?

Ega ikka vist ei suuda. Selles *grand prix*' saanud filmis oli minu arvates õnnestunud tasakaal inimese tegemiste ja toimetamiste ning looduse vahel.

On too film täiuslik?

Päris täiuslikku ei olegi. Mõnede kaadrite poolest on film liiga korduv ja kohati häirib üksikkaadrite ülesehituses natuke fotograafilisus. Fotograafia tähtsus on üle paisutatud – nii nagu see oli ka noore **Peeter Toominga** puhul, kelle filmide igas kaadris oli tunda rohkem fotograafi. Ta võis ühes kaadris üheks hetkeks kõik suurepäraselt üles ehitada – kõik komponendid, tonaalsuse, kompositsiooni tasakaalu ja nii edasi. Aga niipea kui filmitav objekt hakkab liikuma või kaamera peab hakkama liikuma, laguneb kõik ära ja ülejäänud osa juba ei ole enam nii väärtuslik. Kuid see puudutab Toominga varasemaid töid. „Talumehe elus“ oleks võib-olla vaja olnud seda filmimaailma rohkem ruumiliseks teha, et kaamera liikumist oleks rohkem. Üksikud kaadrid, mille autor oli välja peilinud ja rihtinud, kannatlikult oodates valguse seisundit, olid briljantsed.

Kas loodust inimese tegevuse eest kaitsvatel filmidel on sinu arvates mingi mõju elus toimuvale?

Tont seda teab. Peaks ikka olema. Sest esiteks, probleem avalikustatakse.

Loodusfilme vaatab enamik inimesi, enamik televaatajaid. Loodusfilm on filmivaataja seisukohalt tunduvalt populaarsem kui näiteks dokumentaal-film. Probleem teadvustatakse ja ma loodan, et filme vaatavad ka need, kellest probleemi lahendamine oleneb. Kuna filmi autorid on ju ilmselt ikka looduse kauniduse ja puutumatuses poolt, siis need, kes enne loodusesse prahti loopisid, äkki pärast sellise filmi vaatamist seda enam ei tee.

Selliseid filosoofilise alltekstiga, ühele objektile väga keskendunud filme, nagu on Rein Marani parimad tööd, sellel festivalil ei olnud?

Ei olnud jah. Üks põhjus on selles, et nende suurte rahadega tehtud nn plastmassfilmide autorid peavad arvestama sellega, et tähtis ei ole mitte niivõrd nende isiklik maailmavaade, nende endi arusaam loodusest, vaid nad peavad arvestama sellega, mis meeldib keskmisele televaatajale. Võib-olla keskmine Euroopa televaataja ei tahagi eriti vaadata probleemifilmi, puhata tahtvat televaatajat hakkab see häirima, talle meeldib vaadata pigem värvilist eksootilist merepõhja. Selliseid filosoofilise alltekstiga, väljapaistvalt omalaadse loodusetunnetusega filme oli siin vähe. Sellele pretendeeris võib-olla Norra maastiku muutumisest rääkiv film „**Kultuur ja maastik käsikäes**“, kuid sellel oli režiilisi puudusi. Sellesuunalisi ponnistusi oli märgata ka Saksa filmi puhul „**Elu karude seas**“, kus filmi autor koos oma kümneaastase pojaga Alaskal grislikarusid filmib. Materjal oli küll unikaalne ja operaatoritöö tehniliselt perfektne, aga paralleel sellest, kuidas emakaru oma poega õpetab ja režiissöör oma poega, oli liiga pealetükkiv ja naiivsevõitu. Ka lavastuslike kaadrite hulk oli siin liiga suur.

Küsinud MARIS BALBAT